

Potrzebne rozwiązania dla rozwoju spółdzielni rolniczych, wiejskich i energetycznych

Główne problemy i bariery rozwoju spółdzielni oraz poprawy dochodów rolników

- 1. Potrzebne jest szersze uwzględnienie spółdzielczości we wsparciu w ramach Planu Strategicznego WPR 2023-2027 dla Polski oraz powszechna promocja spółdzielczości.** Zgłaszaliśmy ten postulat w trzech stanowiskach KRS do kolejnych wersji projektu PS WPR 2023-2027, wskazując działania Planu Strategicznego wymagające naszym zdaniem uzupełnienia. PS WPR winien systemowo preferować spółdzielczość oraz rolników zrzeszonych w spółdzielniach, jak również przewidywać działania promujące spółdzielczość.

Dotychczasowe PROW od wejścia Polski do UE cechowało ukierunkowanie głównie na wsparcie rolników indywidualnych. Mimo dokonanej modernizacji gospodarstw, problemy z utrzymaniem dochodowej produkcji rolnej są aktualne i nasilają się. Spółdzielnie pozwalają zmniejszyć koszty produkcji poprzez wspólne zakupy środków produkcji, wspólne użytkowanie maszyn rolniczych oraz inwestycje – z tych działań rolnicy w krajach Zachodnich UE, zrzeszeni w zależności od kraju w 60-100% w spółdzielniach - czerpią duże korzyści. W krajach tych istnieje przekonanie, że rolnik poza spółdzielnią ekonomicznie na rynku nie utrzyma się.

- 2. W Planie Strategicznym dla WPR na lata 2023-2027 dla Polski brak wsparcia sektorowego** przewidzianego w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiającym przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (...), **w zakresie sektorów m.in. mleka i przetworów mlecznych, wieprzowiny, wołowiny i cielęciny, zbóż, nasion roślin oleistych, drobiu.** Sektory te są kluczowe dla rolnictwa polskiego - stanowią ok. 90% obrotów produktami rolnymi i przetwórstwa rolnego w Polsce. Zgodnie z Art. 66-68 w/w Rozporządzenia PEiR (UE) wsparcie sektorowe wynosi corocznie do wysokości 6% wartości produkcji sprzedanej uznanej organizacji producentów lub zrzeszenia OP, spółdzielni oraz grupy producentów. Objęcie wsparciem sektorowym wyłącznie obowiązkowych sektorów tj. sektora pszczelarstwa oraz sektora owoców i warzyw - jest nieadekwatne do potrzeb polskiego rolnictwa i przetwórstwa oraz pozbawia pominięte sektory znaczących możliwości pomocy na ich rozwój. Efektem powyższego będzie:

- brak zwiększenia zorganizowania polskich rolników,
- nasilenie negatywnego oddziaływania na dochody rolników,
- pozbawienie corocznej możliwości uzyskiwania znaczącej pomocy przez polskie podmioty działające w sektorach rolnych i przetwórstwie rolnym, w tym spółdzielnie, a tym samym osłabienie ich pozycji konkurencyjnej,
- pozbawienie w/w podmiotów znacznych środków na działania dostosowawcze do zmieniających się warunków rynkowych i prawnych, w tym w zakresie ochrony klimatu i środowiska.

3. Brak uznanych Organizacji Producentów oraz Zrzeszeń OP w Polsce (poza rynkiem owoców i warzyw)

- Parlament Europejski, Rada UE oraz Komisja Europejska wskazują **uznane Organizacje Producentów i ich Zrzeszenia jako docelowe formy działania rolników na rynku (w krajach Zachodniej Europy są to głównie spółdzielnie I i II stopnia gospodarczego zorganizowania rolników)**. Wsparcie sektorowe i rynkowe oraz inwestycyjne w ramach WPR UE 2023-2027 ukierunkowane jest na uznane OP i ich Zrzeszenia. Dla wsparcia sektorowego UE otworzyła wszystkie istotne rynki rolne i przetwórstwa rolnego UE. Obecny stan gospodarczego zorganizowania rolników w Polsce, brak spółdzielni o statusie uznanych OP i ich Zrzeszeń powoduje, że **duża część pomocy dla rolników trafia do nich jako pomoc socjalna na przetrwanie, bez poprawy pozycji na rynku**. Skutkować to będzie gwałtownym spadkiem liczby gospodarstw, które jeszcze obecnie prowadzą produkcję rolną. Bardzo niski stopień zorganizowania rolników oraz brak spółdzielni o statusie organizacji producentów generuje i będzie generował w jeszcze większym stopniu szereg problemów w polskim rolnictwie, w szczególności w zakresie spadających dochodów rolników. Jest to także jedna z głównych przyczyn braku zmiany pokoleń w rolnictwie – w związku z brakiem przewidywalności prowadzenia produkcji rolnej. **Żadna z ubiegających się o status uznanej OP spółdzielnia mleczarska nie uzyskała takiego statusu, z uwagi na przerost biurokracji i wymagane tysiące danych o członkach spółdzielni i samej spółdzielni**. Tym samym podmioty te od 2023 r. wystawione są na konkurencję z silnymi spółdzielniami mleczarskimi z krajów Zachodniej Europy, które pobierać będą **corocznie wsparcie sektorowe do 6% wartości sprzedaży spółdzielni**. Podobnie rzecz się ma w innych branżach spółdzielczych, w szczególności spółdzielni skupujących trzodę chlewną, bydło mięsne, zboża, rzepak, drób – w tym także spółdzielni o statusie grup producentów rolnych. Należy podkreślić, że członkami uznanej OP mogą być nie-rolnicy – do 20% liczby członków – co daje **duże możliwości wykorzystania potencjału gospodarczego i kapitału ludzkiego istniejącego na wsi**, tworząc trwałe podmioty gospodarcze (uznane OP i ich Zrzeszenia) oraz atrakcyjne miejsca pracy - przeciwdziałając wyludnianiu się wsi,
- **Potrzebne są uproszczenia i znaczące zmniejszenie biurokracji przy uzyskiwaniu statusu uznanej OP z ukierunkowaniem na trwałość podmiotów** – zarówno przez działające spółdzielnie jak i nowo tworzone spółdzielnie – ograniczając je do wymogów UE z wymaganiami dającymi większą trwałość podmiotów (szczegółowe rozwiązania zaprezentowane są w dalszej części materiału).

4. Brak wyrównania pozycji spółdzielni (które zazwyczaj kumulują małe osobiste kapitały członków oraz ich umiejętności) w stosunku do silnych zazwyczaj kapitałowo spółek handlowych poprzez preferencje podatkowe:

- **Zniesienie podwójnego opodatkowania: dochodu spółdzielni CIT i dochodu członków PIT** - obecne rozwiązania nie pozwalają zagregować kapitału w spółdzielni. W krajach UE występują rozwiązania, które eliminują podwójne opodatkowanie tj. CIT od dochodu spółdzielni i jednocześnie PIT płacony przez członków w wyniku podziału nadwyżki bilansowej.
- **Zwolnienie z podatku od nieruchomości** budynków i budowli lub ich część oraz zajęte pod nie grunty, stanowiące własność albo będące w wieczystym

użytkowaniu lub oddane do użytkowania spółdzielni lub związku spółdzielni (np. najem), wykorzystywane na działalność statutową spółdzielni lub związku spółdzielni, które są **mikro lub małymi przedsiębiorstwami**.

- **Zwolnienie z podatku od dochodu spółdzielni** – która przeznaczy dochód w ciągu 3 lat obrotowych na rozwój działalności spółdzielni – będących mikro lub małymi przedsiębiorstwami – obrót roczny do 10 mln euro, a w przypadku spółdzielni prowadzących działalność jako średnie przedsiębiorstwo **zwolnienie z połowy podatku od dochodu spółdzielni** przy zachowaniu powyższego warunku.

Postulaty w odniesieniu do wyrównania szans poszczególnych branż spółdzielczości z zakresu rolnictwa oraz działających na obszarach wiejskich:

5. **Uznanie gospodarstw rolniczych spółdzielni produkcyjnych za gospodarstwa wielorodzinne – potrzebna zmiana w Ustawie o ustroju rolnym** – w zakresie definicji gospodarstwa rodzinnego i wielorodzinnego. RSP tworzą głównie rodziny rolnicze, które z uwagi na swoją specyfikę tj. prowadzenie wspólnego gospodarstwa rolnego, wielkość ekonomiczną takiego gospodarstwa oraz ubezpieczeniu członków w ZUS, utraciły dużą część możliwości wsparcia z środków UE np. w ramach PROW działanie Modernizacja gospodarstw rolnych, Rozwój działalności pozarolniczej, a także ograniczenia w dostępie do zakupu gruntów rolnych, inne.
6. **Uwzględnianie we wszystkich formach pomocy dla przedsiębiorstw, w tym w ramach PS WPR 2023-2027, również zatrudnienia w oparciu o deklarację członkowską** (nie jest to typowa umowa o pracę mimo że zatrudnieni są ubezpieczeni w ZUS) – taką formę zatrudnienia stosuje ok. 80% rolniczych spółdzielni produkcyjnych, które nie mają pracowników na umowę o pracę. Zatrudnienia w oparciu o deklarację członkowską nie zostało uznane przy udzielaniu wsparcia w ramach Tarczy Finansowej PFR w 2020 r. (w ramach wsparcia antykryzysowego wz. ze skutkami COVID-19). **Takiej formy zatrudnienia również brak w Wytycznych szczegółowych dotyczących pomocy dla interwencji I.11. Premie dla młodych rolników w ramach Planu Strategicznego dla wspólnej polityki rolnej na lata 2023 – 2027** (Załącznik pkt. 8 ppkt. 1 i 2 str. 66 – członkowie rolniczej spółdzielni produkcyjnej w w/w przypadkach nie otrzymują świadectwa pracy lecz zaświadczenie o zatrudnieniu oraz są ubezpieczeni w ZUS – nie w KRUS).
7. Składamy podziękowania za **procedowane pozytywne zmiany w ustawie o OZE w zakresie tworzenia i działania spółdzielni energetycznych (SE)** – mamy nadzieję, że rozwiązania poprawiające działalność SE wejdą w życie. **Jednocześnie zwracamy się z prośbą o doprecyzowanie zapisów ustawy, aby status spółdzielni energetycznej mogły uzyskiwać nie tylko nowo tworzone spółdzielnie energetyczne (których w rejestrze jest zaledwie 3), ale także już działające spółdzielnie – co jest przy obecnych zapisach kwestią interpretacji.** Szczegółowe rozwiązania dotyczące zniesienia ograniczeń zawartych w ustawie w zakresie obszarów na których spółdzielnie energetyczne mogą działać, zmniejszenia progu parametrów dla instalacji OZE spółdzielni energetycznej i jej członków z 70% do 40% potrzeb własnych spółdzielni energetycznej i jej członków przez okres pierwszych 5 lat działania spółdzielni licząc od dnia uzyskania statusu spółdzielni energetycznej, umożliwienia

korzystania z zapisów tej ustawy przez spółdzielnie mieszkaniowe również będące w miastach, w przypadku spółdzielni mleczarskich i spółdzielni mieszkaniowych zniesienia ustawowego ograniczenia liczby członków spółdzielni energetycznej do 1000 w przypadku spółdzielni mleczarskich i spółdzielni mieszkaniowych, umożliwienia sprzedaży nadwyżek energii elektrycznej, ciepła, biogazu, biogazu rolniczego i biometanu wytworzonych w instalacja OZE spółdzielni i jej członków po uwzględnieniu kosztów manipulacyjnych dokonania rozliczeń w/w sprzedaży nadwyżek – składamy odrębnym stanowiskiem KRS.

8. Dziękujemy również za **wprowadzoną zmianę dla spółdzielni produkcyjnych w zakresie płatności redystrybucyjnej z uwzględnieniem liczby wszystkich członków spółdzielni**. Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne były wielokrotnie dyskryminowane np. w ramach PROW 2007-2014 w działaniu Modernizacja gospodarstw rolnych - poprzez prowadzenie przez zrzeszone w spółdzielni rodziny rolnicze wspólnego gospodarstwa – przekraczając limit łącznej wielkości produkcji, były pozbawione pomocy z Programu. Inny przypadek dyskryminacji dotyczył braku uwzględnienia zatrudnienia w RSP w oparciu o deklarację członkowską przy udzielaniu wsparcia z Tarczy Finansowej PFR – pozbawienie 80% spółdzielni pomocy w związku ze skutkami COVID-19.

Informacje dodatkowe Ad. 2.

Wsparcie sektorowe jest kluczowym rodzajem wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej na lata 2023-2027 w zakresie działania na rynku podmiotów skupujących produkty rolne oraz przetwarzających produkty rolne. **Pomoc unijna w ramach WPR na lata 2023-2027 została poszerzona o wsparcie sektorowe dla wszystkich istotnych sektorów rolnictwa UE**. Wsparcie sektorowe wynosi rocznie do wysokości 6% wartości produkcji sprzedanej. Przewidziane jest dla organizacji producentów i ich zrzeszeń (którymi w krajach Zachodniej Europy są głównie spółdzielnie I i II stopnia zorganizowania rolników - wg danych Komisji Europejskiej w UE działała ponad 4000 uznanych OP oraz Zrzeszeń uznanych OP w różnych sektorach produkcji rolnej i przetwórstwa rolnego), **ale w okresie przejściowym do końca 2027 roku pomoc ta jest dostępna również dla spółdzielni oraz grup producentów** (w znaczeniu szerszym niż tylko grupy producentów rolnych). Podmioty te, w przypadku otrzymywania wsparcia, w okresie przejściowym są zobowiązane do uzyskania statusu uznanej organizacji producentów lub zrzeszenia organizacji producentów, co zostało określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/2115, w szczególności w Art. 66 - 68. Są to znaczące środki rozwojowe, pozwalające realizować niezbędne zadania w zakresie utrzymania konkurencyjności, dostosowania do wymagań rynkowych oraz oczekiwań konsumentów, lub wynikające z potrzeby dostosowania działalności do wymogów ochrony środowiska i klimatu, pozyskiwania tańszej, czystej energii, itp. Brak tego wsparcia pozbawia corocznej możliwości uzyskiwania znaczącej pomocy przez polskie podmioty działające w sektorach rolnych i przetwórstwie rolnym, w tym spółdzielnie. Osłabi to ich pozycję konkurencyjną oraz możliwości dostosowawcze do zmieniających się warunków rynkowych i prawnych, a także oddziaływać będzie negatywnie na dochody rolników. Jest to szczególnie ważne biorąc pod uwagę dane Komisji Europejskiej o zmniejszeniu się liczby gospodarstw w UE w latach 2010-2020 z 12 mln gospodarstw do 9 mln gospodarstw. Ponadto skutkiem braku w Planie Strategicznym zapisów w zakresie wsparcia sektorowego będzie duża nierównowaga konkurencyjna między podmiotami polskimi a podmiotami z krajów Europy

Zachodniej. Dlatego też niezbędne jest uzupełnienie Planu Strategicznego WPR 2023-2027 dla Polski oraz Wytycznych podstawowych dotyczących pomocy w ramach PS WPR o wsparcie sektorowe na w/w rynkach rolnych, które są kluczowe dla rolnictwa polskiego.

Szczegółowe rozwiązania Ad. 3.

- **uproszczenie uzyskiwania statusu uznanej OP** przez działające spółdzielnie (na podstawie dotychczasowej min. 5-letniej działalności) i nowo tworzone OP i GPR, zmniejszenie wymogów, liczby działań i celów przy tworzeniu OP i GPR (ograniczenie ich do wymagań przepisów UE) – potrzebna zmiana w tym zakresie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi dotyczącego warunków udzielania pomocy w ramach działania „Tworzenie grup producentów i organizacji producentów” PROW 2014-2020, jak również przyjmowanie uproszczonych rozwiązań w tym zakresie w ramach PS WPR 2023-2027 dla Polski (**nie rekomendujemy wsparcia tworzenia nowych GPR w perspektywie PS WPR 2023-2027, a jedynie wsparcie tworzenia OP – uzasadnienie przedstawiamy poniżej**):
 - ✓ wprowadzenie wymogu **realizacji dwóch wybranych celów oraz co najmniej jednego działania w ramach danego celu w 5 letnim okresie realizacji Planu Biznesowego organizacji producentów lub grupy producentów rolnych** (odejście od obowiązku realizacji wszystkich 6 celów tworzenia OP i GPR – w przypadku wnioskowania o wsparcie ryczałtowe na tworzenie) oraz odejście od obowiązku corocznej realizacji działań w ramach celów – większość trwałych działań wymaga 2-3 letniego przygotowania się a następnie dokonywana jest ich realizacja – to uznana OP lub GPR powinna decydować czy dane działanie chce realizować corocznie czy przeciwnie, chce się przygotować i wdrożyć dane działanie rozwojowe w wybranym roku 5 letniego Planu Biznesowego wymaganego do otrzymania dotacji na tworzenie). Cele tworzenia uznanych OP lub GPR wskazane w przepisach UE (art. 27 Rozporządzenia PEiR (UE) nr 1305/2013 oraz art. 152 Rozporządzenia PEiR (UE) nr 1308/2013) są jednoznacznie katalogiem celów do wyboru przez uznane OP lub GPR do realizacji, nie zaś obowiązującymi celami do zrealizowania ich wszystkich przez te podmioty. Intencją w/w przepisów UE jest obowiązek realizacji co najmniej jednego spośród wymienionych tam celów.
 - ✓ **wprowadzenie obowiązku przeznaczenia co najmniej 40% otrzymanego wsparcia ryczałtowego na tworzenie organizacji producentów lub grupy producentów rolnych na środki trwałe** – celem poprawy trwałości tych podmiotów (dotychczasowe doświadczenia wskazują, że duża część GPR po okresie otrzymywania w/w dotacji likwiduje się),
- **zmniejszenie nadmiernej biurokracji przy uznawaniu OP lub GPR oraz w trakcie ich działalności** (ograniczenie ilości dokumentów, załączników oraz danych o członkach OP lub GPR oraz samej OP lub GPR – w szczególności uproszczenie formularza Planu Biznesowego oraz Sprawozdania w kolejnych latach

działania. W wielu przypadkach wymagane jest tysiące danych np. przy uzyskiwaniu statusu uznanej OP przez spółdzielnie mleczarskie lub OP w innych branżach w przypadku większej liczby członków). **Stanowi to barierę nie do przejścia i powoduje brak uznanych OP w Polsce** (poza sektorem owoców i warzyw). Potrzebne jest ograniczenie podawania danych o OP lub GPR do danych głównych, ogólnych, potwierdzających potencjał tych podmiotów (bez konieczności drobiazgowego podawania szczegółów), natomiast w przypadku danych o członkach OP lub GPR ograniczenie ich do danych zbiorczych ogólnych (bez podawania szczegółów),

- **wprowadzenie gradacji kwoty udzielanego wsparcia ryczałtowego na tworzenie organizacji producentów** – uwzględniając obecne zapisy PS WPR - dla organizacji producentów o liczbie 10-15 członków max do 75 tys. euro rocznie, dla OP o liczbie powyżej 15 członków do 100 tys. euro rocznie. Wysokość wsparcia na tworzenie OP w przypadku większej liczby członków np. 20 członków i więcej, jest naszym zdaniem **za niska**, biorąc pod uwagę obecne realia gospodarcze, znaczący wzrost kosztów w wyniku inflacji. Wsparcie na tworzenie w wysokości 100 tys. euro otrzymywały GPR już w pierwszych latach po wejściu Polski do struktur UE, przy wymogu min. 5 członków grupy. Naszym zdaniem obecne wsparcie na tworzenie uznanych OP winno wynosić 250 tys. euro rocznie z zastosowaniem gradacji: dla organizacji producentów o liczbie 10-15 członków max do 150 tys. euro rocznie, dla OP o liczbie 16-20 członków do 200 tys. euro rocznie oraz dla OP o liczbie powyżej 20 członków do 250 tys. euro rocznie przez 5 lat. Należy również wskazać, że grupy producentów rolnych – zgodnie ze stanowiskiem KE - są formą przejściową organizowania się rolników do czasu uzyskania przez GPR statusu uznanej OP. Dlatego też uważamy, że GPR powinny być wspierane w ramach PS WPR 2023-2027 wyłącznie w zakresie produkcji nowych członków już istniejących grup, a grupy winny dążyć do uzyskania statusu uznanej OP. **Nieuzasadnione jest naszym zdaniem wspieranie tworzenia nowych GPR w ramach PS WPR 2023-2027 (uznajemy to za stratę kolejnych lat i środków publicznych), ponieważ KE koncentruje środki wsparcia na uznanych OP i ich Zrzeszeniach (zazwyczaj są nimi duże spółdzielnie), zgodnie z rozwojem rynków, konkurencyjności i potrzebami sektorów rolnych.**

Bez wprowadzenia w/w gradacji udzielania wsparcia w zależności od liczby członków OP, tworzone będą tak jak dotychczas podmioty o małej liczbie członków, nietrwale, które po zakończeniu otrzymywania dotacji rozwiązują się (jak to ma miejsce w przypadku grupy producentów rolnych). **Proponowane rozwiązanie jest szczególnie ważne dla Polski**, która ma bardzo słabo zorganizowanych gospodarzo rolników i przy braku odpowiedniego wsparcia, poprawa zorganizowania nie nastąpi, co wiązać się będzie z narastaniem problemów spadających systematycznie dochodów z działalności rolniczej.

Krajowa Rada Spółdzielcza

Warszawa, 2023.01.13

PREZES ZARZĄDU
Krajowej Rady Spółdzielczej
dr inż. Mieczysław Grodzki